

جنگ و ویرانی

درباره تلاش برای به ثمر نشستن دیپلماسی

محسن صالحی‌خواه

گزارشگر هم‌میهن

ایران و ایالات متحده روز شنبه در عمان، گفت‌وگویی غیرمستقیم خواهند داشت؛ اتفاقی که تاریخ ۴۶ سال بعد از انقلاب‌بی سابقه نیست و بارها تکرار شده اما همچنان استثناء محسوب می‌شود. چون رئیس‌جمهور امروز آمریکا دونالد ترامپ است و شخص او برای هر گونه تماس و گفت‌وگو یک خط قرمز محسوب می‌شد. اما این بار نامه ترامپ بدون جواب نماند و پاسخ گرفت. گزارش‌ها می‌گویند چند پیام بین ایران و آمریکا در هفته‌های گذشته از طریق عمان رد و بدل شده و در نهایت کار به شنبه رسیده است. گفت‌وگوها غیرمستقیم خواهد بود و البته این گفت‌وگو غیرمستقیم در حال حاضر، کم‌اهمیت‌ترین گزاره در دالان ایجادشده میان ایران و ایالات متحده است. اگر گفت‌وگو غیرمستقیم موثر و نتیجه‌بخش باشد قطعاً از گفت‌وگو مستقیم بی‌ثمر بهتر و نسبت به آن اولویت دارد. اگر بنا به گرفتن عکس‌های یادگاری باشد، قبلاً آن‌ها را گرفته‌ایم.

دور از ذهن نبود که برخی عناصر سیاسی داخلی این بار نیز مانند دهه ۹۰ دست به کار شوند و بر خلاف ظاهر و شعارشان همگام با اسرائیل تلاش کنند که مسیر دیپلماسی حداقلی رانیز کور کنند. یعنی آن‌هایی که می‌خواهند ایران از این وضعیت خارج شود یا بهتر بگوییم آنک امید که خروج از این وضعیت بدون بحرانی شدن دارند، باید یک چشم‌شان به تل‌آویو و واشنگتن و چشم دیگرشان به تهران و چند شهر دیگر در کشور خودمان باشد.

به‌طور طبیعی ایران و آمریکا در حال حاضر خواسته‌هایی متقابل دارند. به قول دیپلمات‌های کارکشته، دو طرف با سقف خواسته‌ها وارد گفت‌وگو می‌شوند و اگر روند خوب پیش برود به یک نقطه اشتراک می‌رسند که پایین‌تر از سقف خواسته‌های آنان است. در چنین فضایی، به‌طور طبیعی رسانه‌ها به این موضوع می‌پردازند و گمانه‌زنی می‌کنند که هر طرف چه می‌خواهد. همان‌طور که ما از آمریکایی‌ها انتظار داریم از فشارها کم کنند، حقوق ما را به رسمیت بشناسند و به امنیت ما تعرض نکنند، طرف مقابل نیز مستحکم باشد یا نباشد، انتظاراتی دارد و دارای ابزاری برای به کرسی نشاندن این انتظارات است. بخشی از این تنش‌ها به دلیل پرونده هسته‌ای است که خود آن نیز ناشی از سیاست‌های دیگر است. آمریکا باید نسبت به جمهوری اسلامی و سیاست‌هایی که مردم ایران را هدف قرار می‌دهد تجدیدنظر کند. همان‌طور که جمهوری اسلامی هم در برخی سیاست‌هایی که باعث بر خورد غیر ضروری میان تهران و واشنگتن شده بازنگری کند.

انتظای سیاست‌پیشین اکنون جلوی چشم ما قرار دارد. اسرائیل در غزه جنایت می‌کند، آمریکادر یمن غیرنظامیان را سلاخی می‌کند و کاری از دست ما برای آن‌ها بر نمی‌آید. واقعاً کاری از دست ما بر نمی‌آید. این یک موضع سیاسی نیست، تحلیلی از حقایق جاری در منطقه است. آنچه محور مقاومت خوانده می‌شود، همچنان

می‌تواند به عملیات راکتی

و حملات مسلحانه ادامه دهد. اما انتهای آن مسیر همین است. ایران هم از لحاظ نظامی نمی‌تواند وارد شود. چون حرکتی کاملاً خلاف منافع و امنیت ملی است. قصه اسرائیل و ایران هم به گواه کارشناسان متعدد، بخش مهمی از تنش میان ایران

و ایالات متحده را تشکیل می‌دهد. بخش مهمی از این تنش، بر این موضوع بنا شده است. حالا پیش چشم‌همان می‌بینیم ادامه این سیاست که شاید زمانی منافع و امنیت ملی را تأمین می‌کرد امروز دقیقاً ضدامنیت شده است. آمریکایی‌ها هم زمانی فهمیدند که باید از ویتنام فرار کنند. روس‌ها هم زمانی متوجه شدند که دیگر توان ادامه جنگ‌های نیابتی با غرب را ندارند. همه آن‌ها تجدیدنظر کردند چون زمانی سیاستی ممکن بود منافع آنان را تأمین کند یا حداقل تصورشان این باشد که این اتفاق رخ می‌دهد. اما در نهایت در زمان لازم، تصمیم سخت را گرفتند. ایران هم می‌تواند این تصمیم را در باره منطقه و موضوع اسرائیل بگیرد.

نکته جالب اینکه کشورهای مذکور یعنی کشورهایی مثل لبنان و عراق که بخشی از محور مقاومت ضد اسرائیل و آمریکا را در خود جای داده اند نیز خواهان همین موضوع هستند. بنابراین، اگر ایران ضمن حفظ توان دفاعی خود در سیاست‌های منطقه‌ای تجدیدنظر کند، اتفاق مثبتی خواهد بود. اسرائیل در خاورمیانه یک واقعیت تلخ و یک رژیم آبارتاید است که به قول دوست عزیز شاید روزی از هم فروپاشد اما مسیرش این چیزی نیست که منطقه را ویران‌تر از قبل می‌کند. تابع شرایطی دیگر است. همین امروز چرا کشورهای عربی وارد درگیری گسترده با رژیم اسرائیل نمی‌شوند که آن را از بین ببرند یا حداقل بخش‌های در دست فلسطینیان را آزاد کنند؟ آن‌ها هم منافی در این حوزه ندارند. اولویت اول آن‌ها هم کشور و منافع خودشان است. می‌توانیم آن‌ها را سرسپرده، نوکر آمریکا و چین یا هر چیز دیگری بنامیم. اما این حقیقت‌رانی شود کتمان کرد که ما هم باید منافع ایران را اولین و آخرین انتخاب بدانیم.

اگر آمریکا بگوید من همین هستم که هستم و جمهوری اسلامی هم بگوید من همین هستم که هستم، اصولاً اتفاق خاصی رخ نخواهد داد. در این میان برخی معتقدند ما چیزی داریم که تمام این سختی‌ها، ارزش آن را دارد. اما هر چه فکر می‌کنیم متوجه نمی‌شویم این چیز با ارزش چیست. اینکه آمریکا، اسرائیل و ایران به یک وضعیت مدیریت تنش برسند و کار به جنگ نکشد در حال حاضر مطلوب‌ترین حالت برای ما محسوب می‌شود. همه می‌دانند که اگر جنگ آغاز شود، یک گستره وسیع را در بر می‌گیرد که یک سوی آن جغرافیای ایران است و سوی دیگرش مدیترانه، دریای عمان و خلیج فارس تا دریای عرب، شمال‌غرب اقیانوس هند، دریای سرخ و باب‌المندب را نیز در بر می‌گیرد. اگر این جنگ آغاز شود چه کسی می‌خواهد آن را خاموش کند؟ وقتی می‌گوییم «نه به جنگ»، عده‌ای فکر می‌کنند ما تصورمان این است که نیروهای مسلح ایران توانایی جنگ ندارند. خیر؛ نیروهای مسلح ایران از توان جنگ کلاسیک و نامتعارف بر خوردار هستند. توان دفاع از خودمان را هم دارا هستیم. همین هم باعث می‌شود که جنگ مذکور برای هر دو طرف ویرانگر و پرتلفات باشد. تنها تفاوتش این است که طرف متخاصم به سرزمین ما دسترسی دارد و ما بر اساس اطلاعات موجود به خاک او دسترسی نداریم و صرفاً می‌توانیم منافع آن را هدف قرار بدهیم. اما همین بر خورد هم ویرانگر است. جنگ ترسناک است. برخی می‌خواهند به این بر خورد نظامی پوسته‌ای ارزشمند بدهند اما

امروز دیگر چنین امکانی وجود ندارد. بنابراین، تمام تلاش ما این است که چنین وضعیتی به وجود نیاید. حالا این تلاش قرار است اسم ما را بگذارد غربگدا، کاسه‌لیس غرب، دنباله‌روی دشمن یا هر برچسب دیگر مهم نیست؛ ما فقط به ایران فکرمی‌کنیم.

تیتریک

HEADLINE ONE

۲

تجربه‌های مذاکره

گروه خبر: در پیش بودن جلسه اول گفت‌وگوی غیرمستقیم ایران و عمان، باعث ارائه تحلیل و نظرات مختلفی شده است. از جمله اینکه چه تجربیاتی از ادوار مختلف مذاکراتی در دست ایران وجود دارد و چه موانعی در این مسیر از سوی عوامل داخلی و خارجی ایجاد خواهد شد. دو سیاستمدار ارشد با دو نگاه متفاوت سیاسی طی دو روز گذشته تجربیات خود در خصوص موضوع مذاکره با آمریکا را بازخوانی کردند. محمد مخبر، دستیار مقام رهبری و معاون اول دولت سیزدهم روز گذشته در بخشی از صحبت‌های خود در دیدار نوروزی کارگزاران دولت سابق با خانواده رئیس‌جمهور فقید به موضوع مذاکرات پرداخت. حسن روحانی، رئیس‌جمهوری ایران در دوره‌های یازدهم و دوازدهم نیز در جریان دیدار نوروزی خود با جمعی از وزرا و مدیران دولت‌های خود و فعالان سیاسی و رسانه‌ای چند نکته را تشریح کرد. با توجه به اینکه مذاکرات فعلی در شرایطی متفاوت و با رئیس‌جمهوری متفاوت انجام خواهد شد، بازخوانی تجربیات پیشین اهمیت بیشتری پیدا کرده است.

▼ مخبر: دو بار تا پای امضای توافق رفتیم

محمد مخبر، معاون اول سابق رئیس‌جمهور

دولت سیزدهم، ضمن یادآوری این نکته که اگر تضاد وجود داشته باشد، با برخی اقدامات می‌شود این تضاد را مدیریت کرد، تاکید داشت که اگر دو تفکر با یکدیگر تناقض داشته باشند، قابل حل نیست. چون بود یکی به معنای نبود دیگری است. مخبر ادامه داد: «مسائل بین‌المللی ما نیز همین‌طور است. ما تناقض ماهوی داریم. آن‌هایی که فکر می‌کنند با مذاکره و این‌ها [مشکلات حل می‌شود] البته من مخالف مذاکره نیستم. در دوره شهید رئیسی، بیشترین وقت را ایشان برای مذاکره گذاشت. دو بار تا امضا رفتیم. در شهریور ۱۴۰۱ تا مرحله امضا رفتیم. پیش از شهادت شهید رئیسی هم به این نقطه رسیدیم. اما اسرائیلی‌ها نگذاشتند توافق شود.»

▼ روحانی: حداقل ۴ کارت داریم

حسن روحانی، رئیس‌جمهور پیشین کشورمان

یادآوری اقدام ترامپ از توافق چندجانبه برجام و تاکید تهدیدهای اخیر او مبنی بر اینکه اگر مذاکره موفق نباشد، از قدرت نظامی استفاده می‌کند، گفت: «اشتباه ترامپ در این است که فکر می‌کند روی میز ایران کاردی وجود ندارد. در حالی که کارت آمریکا بسیار محدود است. یک کارت فشار اقتصادی بود که آن را مصرف کرده است و فعلاً یک کارت بیشتر روی میز ندارد. در حالی که بر خلاف تصور آمریکا، ایران حداقل ۴ کارت مهم روی میز دارد که در زمان مناسب می‌شود آن‌ها را توضیح داد. موافقت مسئولین جمهوری اسلامی ایران با انجام مذاکره قدم مهمی بود برای اینکه در منطقه صلح و آرامش برقرار شود. ما نباید بگذاریم نتایج موفق شود. به نظر شخص من آمریکا و حتی ترامپ دنبال جنگ در منطقه نیستند. آن کسی که دنبال جنگ در منطقه است، نتایج‌ها است و اوست که مرتب آمریکا را تحریک می‌کند. امروز باید نتایج‌ها را شکست دهیم و نگذاریم او به اهداف شوم خود برسد.» او با بیان اینکه شرایط مذاکره که مستقیم باشد یا غیرمستقیم به شرایط سیاسی و نقشه طرف مقابل بستگی دارد، اظهار داشت: «من با تجربه خودم همواره دیده‌ام مذاکراتی مفیدتر است که مستقیم باشد. اصل هم بر مذاکره مستقیم است.» وی

گزارش یک

افزود: «زمانی ممکن است شرایطی باشد که با طرف بخوایم مذاکره غیرمستقیم داشته باشیم اما مذاکرات مستقیم معمولاً می‌تواند مفیدتر باشد. در بعضی از شرایط اگر بخوایم به مسائل راهبردی و مهم دست پیدا کنیم، هر چه سطح مذاکره بالاتر باشد، مفیدتر است و گاهی ضروری است که در بالاترین سطح سیاسی مذاکره انجام شود.»

روحانی با اشاره به گفت‌وگوی تلفنی خود با باراک اوباما، رئیس‌جمهور پیشین آمریکا گفت: «در مهر ۹۲ که به نیویورک رفتم اصرار آقای اوباما بر مذاکره بود. قبیل از حرکت من از تهران آقای اوباما سه بار از طریق نمایندگی ایران در نیویورک پیغام داده بود که من مایلم با رئیس‌جمهور ایران که به نیویورک می‌آید مذاکره کنم. من این موضوع را خدمت مقام معظم رهبری مطرح کردم. ایشان موافق نبودند. در این زمینه خیلی با هم صحبت کردیم که مصلحت ما هست یا نه، مذاکره بکنیم یا نکنیم؟ تا اینکه در نهایت پیشنهادی دادم که ایشان پذیرفتند. من گفتم اگر اوباما شرایط مرا بپذیرد، من مذاکره می‌کنم و ایشان این را رد نکردند و گفتند این شرایطی که شما می‌گویید بعید است طرف مقابل قبول کند. مذاکره عملاً انجام نگرفت اما در لحظات آخری که ما در نیویورک بودیم به تماس تلفنی آقای اوباما به دلایلی پاسخ دادم که اگر لازم باشد دلایلش را زمانی توضیح می‌دهم. آن مذاکره کوتاه بود، یک ربع تا بیست دقیقه بیشتر طول نکشید اما در آن مذاکره کوتاه ۵ مسئله مهم مطرح شد. در دو مسئله ما هم توافق کردیم و در سه مسئله بنا شد بعداً درباره آن‌ها صحبت کنیم. این تماس توانست فضا را تلطیف کند. از آن طرف هم مذاکرات مستقیم وزرای خارجه توانست راه را باز کند. زحماتی که آقای ظریف و تیم همراه‌شان کشیدند در طول این مدت، اگر بنا بود مذاکرات غیرمستقیم باشد، نه در دو سال که شاید در ۲۰ سال هم به توافق نمی‌رسیدیم.»

▼ اسرائیل تنها مخالف جدی توافق ایران و آمریکا است

حسن بهشتی‌پور، تحلیلگر ارشد سیاست خارجی

در تحلیل تجربیات مذاکره در دولت سیزدهم که توسط محمد مخبر یادآوری شد، به خبرنگار هم‌میهن گفت: «من در جریان ریز مواردی که آقای مخبر به عنوان نزدیک شدن به امضای توافق و کارشناسی اسرائیلی‌ها مطرح کردند، نیستم. یک مورد در دولت سیزدهم را خاطر هست که در اسفند ۱۴۰۰ آقای سیدمحمد نبویان نماینده مجلس اطلاعاتی جزئی از متن توافقی که هنوز قطعی نشده بود را انتشار داد و مدعی شد این از برجام هم بدتر است. فضاسازی خیلی سنگینی در آن زمان صورت گرفت. همه چیز به هم ریخت و توافقی به دست نیامد. قطعاً اسرائیل مخالف هر گونه توافق بوده و هست اما اینکه اسرائیل در این میان کاری کرده من در جریان نیستم. چرا نتوانستند جلوی برجام را بگیرند؟ دولت بایدن چه ملاحظاتی داشت که به خاطر اسرائیل یک توافق در آستانه اجرا نپذیرد.»

او اضافه کرد: «ما در آن دوران هم مذاکرات غیرمستقیم انجام می‌دادیم. آقای باقری در یک اتاق می‌نشست و برت مک‌گورگ در اتاق دیگر قرار داشت. مبادله پیام به صورت شفاهی یا کتبی از طریق طرف عمانی انجام می‌شد. آن زمان به ما می‌گفتند با آن‌ها مذاکره مستقیم نمی‌کنیم چون از برجام خارج شدند و تا بازنگردند و تعهدات‌شان را انجام ندهند برنامه همین است. اینکه چه حسنی داشت من درباره آن توجیه نیستم. اگرچه بین بایدن و ترامپ تفاوت زیاد است اما طبیعی بود که

درمان ساده باید راهی اروپا می‌شدند و سرمایه ملی از کشور خارج می‌شد. امروز در حوزه تجهیزات، پروژه‌های عمرانی و توسعه، به برکت دانش بومی توانسته‌ایم روی پای خود بایستیم. پزشکیمان با بیان اینکه جمهوری اسلامی به دنبال جنگ نیست، افزود: «ما در برابر هرگونه تجاوز، با تکیه بر دانشی که امروز خلق شده، با قدرت خواهیم ایستاد. هر چقدر دشمن بیشتر ضربه بزند، ما قوی‌تر خواهیم شد و هر چه تهدید بیشتر شود، ایستادگی ما محکم‌تر خواهد بود. جمهوری اسلامی متجاوز نیست و قصد تجاوز به هیچ کشوری را ندارد. با تمام کشورهای اسلامی، از سر باور قلبی و نه صرفاً سیاسی، اعلام برادری می‌کنیم. همسایگان ما، برداران مسلمان ما هستند و حتی اگر از نظر اعتقادی تفاوت‌هایی وجود

▼ با قدرت مقابل هر تجاوز می‌ایستیم

رئیس‌جمهور با تاکید بر ضرورت خودکفایی در حل مشکلات کشور افزود: «اگر امروز به این دستاوردها نرسیده بودیم، مردم ما برای یک

خبر مهم مخبر

حسن بختیاری‌زاده

کارشناس ارشد روابط بین‌الملل

محمد مخبر، معاون اول رئیس‌جمهور در دولت سیزدهم اعلام کرده است که دولت قبیل، دو بار در شهریور سال ۱۴۰۱، به مرحله امضای توافق با آمریکا رسیده بود؛ اما اسرائیل مانع انجام آن شده است. اشاره به چند نکته درباره این اظهارات، در شرایط کنونی می‌تواند مفید باشد:

۱ این خبر نشان می‌دهد مقام‌های عالی جمهوری اسلامی، همواره از حل و فصل اختلافات با دیگر حکومت‌ها در چارچوب منافع ملی حمایت کرده‌اند.

۲ مذاکرات حرفه‌ای و مبتنی بر منافع ملی، مستقل از شکل و محل آن، می‌تواند سازنده و مفید باشد.

۳ مرور نوشته‌های کیهان در شهریور سال ۱۴۰۱ نشان می‌دهد چه کسانی و با چه استدلالی در آن مقطع با مذاکرات مخالف بودند و یا تا کجا بر تعویق آن، بر طبل توخالی زمستان سخت می‌کوبیدند.

۴ مخالفت اسرائیل با توافق ایران و آمریکا، از اجزای پایدار و مهم سیاست خارجی این رژیم بوده است.

۵ بر خلاف بعضی شعارهای بی‌اساس، مقام‌های دولت گذشته نیز، دریافته بودند که اداره کشور بدون رفع تحریم‌ها، امکان‌پذیر نیست.

۶ اینکه مخبر، زمان کنونی را برای اطلاع‌رسانی درباره پیشینه مذاکرات در دولت رئیسی و نقش منفی اسرائیل برگزیده است، نشانه آن است که او آگاهانه و برای کمک به دستیابی به توافق مناسب، واقعیات را بازگو کرده است. از این رو، هر گونه توافقی مبتنی بر منافع ملی ایران، مستقل از شکل و محل و نحوه آن، نشانگر رویکرد اصولی جمهوری اسلامی و به مثابه مقابله عملی با اسرائیل است.

ادامه از صفحه یک